

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ЛАБОРАТОРІЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПІВНІЧНИЙ (АРКТИЧНИЙ) ФЕДЕРАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. В. ЛОМОНОСОВА (М. СЕВЕРОВІНСЬК, РОСІЯ)
ШУМЕНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЄПІСКОП КОСТЯНТИН ПРЕСЛАВСЬКИЙ»
(М. ШУМЕН, БОЛГАРІЯ)
ВИЩА ЛІНГВІСТИЧНА ШКОЛА (М. ЧЕНСТОХОВО, ПОЛЬЩА)

МОВА. СВІДОМІСТЬ. КОНЦЕПТ

Збірник наукових праць

Випуск 7

УДК 81'1(08)
ББК 80
М 74

Затверджено Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 7 від 24 червня 2010 р.).

Рецензенти:

Габідулліна А. Р., *д-р філол. наук, проф.*

Дербеньова Л. В., *д-р філол. наук, проф.*

Редакційна колегія:

Солоненко А. М., *д-р біол. наук, проф.*; **Білоусенко П. І.**, *д-р філол. наук, проф.*;

Сіماشко Т. В., *д-р філол. наук, проф.*; **Піменова М. В.**, *д-р філол. наук,*

проф.; **Коноваленко Т. В.**, *канд. пед. наук, доц.*; **Митяй З. О.**, *канд. філол. наук,*

доц.; **Хомчак О. Г.**, *канд. філол. наук, доц.*; **Бабакова О. В.**, *канд. філол. наук,*

доц.; **Черненко І. М.**, *ст. викладач*

М 74 Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. –
Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. – Вип. 7. – 285 с.

ISBN 978-617-7346-60-8

До збірника ввійшли наукові праці, присвячені актуальним питанням філології. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми широкого наукового діапазону. Основні положення статей були обговорені на IV Міжнародному науковому семінарі «Концептуальні проблеми функціонування мови в полікультурному просторі» (30 березня 2017 року) в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Збірник призначений для фахівців і широкого кола читачів, що цікавляться актуальними проблемами філології.

Відповідальність за достовірність та оригінальність поданих матеріалів (фактів, цитат, прізвищ, імен, результатів досліджень тощо) покладається на авторів.

ISBN 978-617-7346-60-8

УДК 81'1(08)

ББК 80

© Хомчак О.Г., відп. ред., 2017

ЗМІСТ

КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Аніщенко І. М.

Статус невласне-прямого мовлення як самостійного виду передачі чужого висловлювання в англomовному художньому тексті 9

Беценко Т. П.

Мовностильові засоби імпрровізаційного творення народного героїчного епосу (дум) 12

Бульгіна Е. Г.

Грамматические характеристики немецкоязычных текстов прогнозов погоды 17

Весельська Г. С.

Градаційно-приєднувальні конструкції в сучасному художньому тексті (на матеріалі роману Юрія Винничука «Аптекарь») 20

Гебре Д. А.

Орудний відмінок як експлікація інструментальності у російській та польській мовах 23

Гримашевич Г. І.

Діалектна адвербіальна лексика як репрезентант мовної картини світу поліщука 26

Єрмоленко С. І., Лясецька Н. В.

Вокатив у сучасній українській мові (на матеріалі творчості Оксани Забужко) 29

Єрмоленко С. І., Пєфті В. М.

Семантико-стилістична характеристика порівнянь (на матеріалі прози Юрія Андруховича) 33

Єрмоленко С. І., Шевчик Г. С.

Фоностилістичні засоби в поезії Ігоря Римука 36

Заєць Н. О.

Способи підвищення інформативності тексту 39

Заноздра Н. С., Рябуха Т. В.

Лексико-фразеологічні засоби вербалізації етнічних стереотипів в сучасній англійській мові 41

Ільченко І. І.

Християнські мотиви в ономастиці Надвеликолужжя 44

Коноваленко Т. В., Філь О. П.

Співвідношення різних типів словотвору у художньому тексті 47

Коломейцева Х. Д.

Роль слів-символів у мовній картині світу В. Шевчука 50

Купрікова Г.В. Юкстапозити як продуктивні інновації в терміносистемі	52
Ларіонова І.С. Засоби компресії на прикладі газети «Прилуччина»	54
Лобода А.М. Відомімі назви в гемеронімії: особливості семантики	56
Марченко Т.Я. Мовні контакти і розвиток словотвору	59
Митяй З.О., Аліскєрова А.В. Функціонально-семантичний підхід до визначення категорії квантитативності в сучасній українській мові	65
Мицан Д.М. Повна еквівалентність у фразеологізмах з компонентом <i>один</i> (на прикладі кількох слов'янських мов)	68
Мінкова О.Ф., Коваль О.В. Експресивний потенціал метафори як засобу вторинної номінації у творах Оксани Забужко.....	71
Міньковська І.І. Польська, чеська та угорська латинки для української мови у 17-18 столітті.....	75
Нифанова Т.С. Сопоставительно-лексикологическое исследование художественных образов (на материале денотативно связанной лексики английского и французького языков)	84
Паршукова М.М. Роль и место сравнения в зарубежном языкознании.....	89
Присянникова Я.М. Мікрополе рівності функціонально-семантичного поля художнього порівняння	92
Птуха В.А. Явище мотивації та внутрішня форма як основа номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах	97
Сіроштан Т. В., Атаманюк М. В. Особливості функціонування абстрактної лексики в сучасних художніх творах для дітей	99
Тодер С. В. Рибальська лексика в говірці села Сімер Перечинського району Закарпатської області.....	103
Харченко В.К. Язык проповедей митрополита Макария (Булгакова)	107

Юрченко О., Шишлова С.

Основні підходи до систематизації неологічного матеріалу 113

КОНЦЕПТОСФЕРА ТА МОВНА КАРТИНА СВІТУ

Абдулаєва С. Р.

Асоціативні ознаки концепту *родина* в українській лінгвокультурі
(на основі асоціативного експерименту) 116

Білокін О. В.

Анімістичне зображення довкілля Тарасової гори в записах
фольклориста Степана Нехорошева 119

Бондарева А.Д.

Стилистические особенности описных книг русских монастырей
допетровской эпохи 123

Выхрыстюк М.С.

Синонимия, антонимия и полисемия как вид междусловных семантических
отношений в говорах Тоболо-Иртышья 128

Еремеева Н. Ф., Миненко А. В.

Стратегия методов концептуального моделирования святого текста 132

Завадська В. В.

Мережа інтернет як комунікативний міфпростір 137

Коваль О.В., Курочкіна А.

Реалізація концепту *земля* у мовотворчості поетів ХХ століття 140

Лях І. В.

Роль термінологічної номінації у відображенні науково-технічної
картини світу(на матеріалі німецької гірничої термінології) 143

Маслова М. Н.

Местные наименования ветров в словаре поморов-промышленников 146

Серебрянська І. М.

Мовні засоби метафоризації освіти в умовах воєнного конфлікту
(на матеріалі українських ЗМІ) 149

Симашко Т. В.

Сопоставление как стилистический прием в очерках С. В. Максимова 152

Сніжко Н. В.

Особливості українського мовомислення та світосприймання в інтегральному
лексикографічному відтворенні 158

Відмінним є компонентний склад фразеологізмів обох мов, що й зумовило їх різне оцінно-образне й прагматичне значення.

Отже, основою для позначення нових реалій є вторинна номінація, як використання однієї і тієї ж форми на позначення інших об'єктів; на основі вторинної номінації актуалізується таке поняття, як мотивація номінативної одиниці; основою порівняння у дослідженні є внутрішня і зовнішня мотиваційна ознака назв одягу, а також способи словотворення найменувань одягу в англійській та українській мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аладько Д.О. Типология моделей номінації посуду в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Дмитро Олександрович Аладько. – К., 2011. – 206 с.
2. Архангельська А.М. "Чоловік у слов'янських мовах" : [монографія] / Алла Мстиславівна Архангельська. – Рівне : РІС КСУ. – 2007. – 448 с.
3. Блинова О.И. Лексическая мотивированность и некоторые проблемы региональной лексикографии / О.И. Блинова // Вопросы изучения лексики русских народных говоров. – Л. : Наука, 1972. – С. 92–106.
4. Будагов Р.А. Слово и его значение : [научно-популярный очерк] / Рубен Александрович Будагов. – М. : Добросвет, 2003. – 64 с.
5. Голев Н.Д. Ономазиология как наука о номинации / Н.Д. Голев // Русское слово в языке и речи : [сборник научных статей]. – Кемерово : Изд-во Кемеровского ун-та, 1977. – Вып. 2. – С. 13–23.
6. Коваленко Г.М. Англійська лексика моди ХХ – ХХІ ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Коваленко Галина Миколаївна. – К., 2005. – 219 с.
7. Кубрякова Е.С. Ономазиология / Е.С. Кубрякова // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Большая Российская энциклопедия, – 2-е изд., 1998. – С. 345–346.
8. Мізін К.І. Компаративна фразеологія / Костянтин Іванович Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2007. – 168 с.
9. Птуха В.А. Національно-культурна семантика номінативних одиниць на позначення одягу в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Птуха Владислав Анатолійович. – К., 2013. – 210 с.
10. Серебренников Б.А. Номінація и проблема выбора / Б.А. Серебренников // Языковая номінація. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 147–187.
11. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номінативных единиц / Вероника Николаевна Телия. – М. : Наука, 1986. – 141 с.
12. Толстая С.М. Мотивационные семантические модели и картина мира / С.М. Толстая // Русский язык в научном освещении. – 2002. – № 1. – С. 112–128.
13. Уфимцева А.А. Лексика / А.А. Уфимцева // Общее языкознание. Внутренняя структура языка / [под ред. Б.А. Серебренникова]. – М. : Наука, 1972. – С. 394–455.

Сіроштан Т. В., Атаманюк М. В.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АБСТРАКТНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

Специфічними ознаками художньої літератури для дітей є простота викладу, стилістична точність і різноманітність, чистота, образність. Безсумнівною є дидактичний характер таких творів, що становлять неодмінну складову виховання дітей. У літературі сучасної доби спостерігаються наявність гострого конфлікту, поглиблений психологізм, висвітлення важливих соціальних проблем,

новаторство тем, ідей та образів. Водночас дуже часто помітною є нестача таких моральних категорій, як доброта, чуйність, милосердя, любов, дбайливе ставлення до близьких, повага. Як відомо, дійсність досягається не лише шляхом безпосереднього сприйняття речей і явищ за допомогою органів чуттів, але й опосередковано – через вплив слів на мислення, тому особлива роль у формуванні світогляду дитини належить саме лексичі художніх творів. Важливе значення, зокрема, має абстрактна лексика, яка служить засобом інтелектуалізації тексту, сприяє науковому розвитку читачів, розширенню їх знань про навколишнє середовище, допомагає виробити в них позитивні моральні якості тощо.

Абстрактність і сам процес абстрагування надзвичайно характерні для мови, оскільки здатність оперувати узагальненими категоріями, що з'являється на вищому рівні розвитку мислення, втілюється саме в абстрактній лексичі. Слова з таким значенням «називають поняття, що не мають реальної втіленя» [9, с. 7] і відображають «систему світоглядних цінностей, уявленнє людини про світ, про себе, про ставлення до іншої людини, до добра і зла, тобто абстрактна лексика виражає інтелектуальну, духовну та емоційну діяльність людини» [11, с. 288]. Вивченню української лексичи з такою семантикою присвячені праці Л. А. Булаховського, І. І. Ковалика, В. В. Німчука, Л. М. Полюги, О. О. Потебні, Н. М. Томи, І. П. Чепіги та інших учених, проте функціонально-стилістичні особливості абстрактних назв у сучасних художніх творах для дітей не були об'єктом спеціального дослідження, що зумовлює актуальність розвідки.

Мета статті – проаналізувати стилістичні параметри використання абстрактної лексичи в сучасних художніх творах для дітей (на прикладі прози Івана Андрусика, Лесі Ворониної, Надії Гуменюк, Олесья Ільченка, Марини Павленко).

У лінгвістиці до абстрактної лексичи відносять іменники, які позначають розумові, психічні, фізіологічні, морально-етичні поняття (*добро, зло, свідомість, справедливість*), наукові терміни з різних галузей життя (*лексема, морфема*), слова зі значенням стану, властивості (*батьорість, веселість, геніальність*), ознаки та якості (*білизна, величина*), узагальненої дії (*мовлення, загартування*) тощо [11, с. 292]. Мовознавці також визначили, що іменники з абстрактним значенням утворюються за допомогою певного набору словотвірних афіксів, зокрема суфіксів *-анн(я), -енн(я), -інн(я), -н(я), -ин(а), -б(а), -ість, -ощ(і), -ок, -ств(о), -изм (-ізм)* [3, с. 66–67].

В обстежених джерелах сучасної художньої літератури для дітей трапляються такі лексико-семантичні групи абстрактів: назви узагальнених дій, результатів розумової та мовленнєвої діяльності людини, особливостей її характеру і поведінки, номени на позначення життєвих обставин, різних реалій буття, явищ звукового сприйняття, термінологічна лексика тощо.

В аналізованих творах, за нашими даними, використовується велика кількість стилістично нейтральних іменників, що називають предметні дії, процеси, наприклад: *Віка, навпаки, мріяла про спілкування з кількома відомими у світі авторами книжок фентезі* [7, с. 5]; *Усі друзі слухали Віку й Тараса, і кожен мріяв-вигадував щось із життя автора після його уславлення* [7, с. 6]; *Після того, як Оленка і Влад знайшли в старій обсерваторії дивовижне Крісло Переміщення, вони здійснили шість мандрівок до незнайомих світів...* [6, с. 6]; *І саме завдяки такому викривленню люди можуть доволі швидко потрапити на інші планети, не витрачаючи часу на міжзоряні перельоти* [6, с. 7].

Стилістично нейтральні абстракти в дитячій літературі позначають результати розумової та мовленнєвої діяльності людини: *Ех, шкода, що ми не заклалися на спір!* [5, с. 167]; *з їхніх плутаних розповідей мало що прояснилося* [5, с. 171]; *Жарту жартами – а воно ж таки не жарт!* [1, с. 47]. Пор. також розмовне: *Тобі, певно, цікаво, чому я обрав для своїх оповідок дитинство саме цих людей, а не інших?* [1, с. 8]; *де оповідка – те саме, що оповідання* "словесне повідомлення, розповідь; невеликий за обсягом прозовий художній твір, новела" [10, т. V, с. 717–718]. В окремих випадках автор доречно вжитим словом передає негативне ставлення до такої діяльності, наприклад: *У Радика аж голова запаморочилася від тієї балаканини-бреханини* [5, с. 175]. Інколи спостерігається експресивність абстрактів із таким значенням, зокрема їх метафоричне вживання: *в глибокій душі у мене жила божевільна мрія* [4, с. 37]; *Усі мої припущення й підозри луснули, мов мильні бульбашки* [4, с. 44]; *Тому іноді й топить у горілці свої нездійсненні мрії* [8, с. 9]; *Під чолом тим усе працює думка, а очиська світ у себе так і вбирають!* [8, с. 10]; *Думки не приходили* [1,

с. 20]; А з тим димком і **думки** в'ються... [1, с. 44]; А наступного ранку по Керелівці пробіглася **чутка**... [1, с. 46] тощо.

Твори для дітей за допомогою абстрактної лексики також знайомлять читачів із загальними поняттями навколишнього світу, різними реаліями буття людини, наприклад: *Цей науковець довів, як відомо, що цілком можливо створити двигун, який викривляє простір* [6, с. 7]; *Здається, пригода стає не прогуляночко, а небезпечкою* [6, с. 14]; *Здається, оце якраз і зливаються зараз у ньому воедино сім барв, сім нот, сім днів світотворення, сім поколінь* [8, с. 15]. Використання таких слів у переносному значенні викликає зацікавлення, сприяє створенню яскравих образів в уяві дитини: *Перед здивованим Владом якимось дивним чином розгортався, вибудовувався, немов із пазлів, **красевід*** [6, с. 10]; *На мить запанувала **тиша**, нападники перестали кричати* [6, с. 16]; *Кожен із оборонців фортеці... раптом завмер у тій позі, в якій його застала якась **мить*** [6, с. 17]; *Уже поночі, денна **слека** пришикла*... [1, с. 44].

Узагальнені найменування звуків часто трапляються у творах для дітей і слугують розширенню їх знань про світ, природу, тварин: *Вітер, пахощі, навіть усі нічні **шелести** щезли, натомість починає випадати роса* [8, с. 22]; *його слова заглушило пронизливе **вицання** гальм* [4, с. 29]; *Те **цвірінкання** мало не до сказу доводить тубільців* [5, с. 153]; *Гуманоїди з голосним **кваканням** кидаяться врозтіч* [5, с. 155]; *І за мить жалібне **дзвякання** змінилося радісним **гавкотом*** [5, с. 157]. Метафоричне вживання абстрактів із такою семантикою увиразнює авторську думку, емоційно виділяє її, наприклад: *Загрозливі звуки було чутно навіть крізь **завивання** вітру й потужні удари хвиль* [7, с. 45]; *Клас вибухнув **реготом*** [2, с. 40].

Окремі абстрактні найменування в сучасній дитячій літературі характеризують особливості поведінки, називають вчинки героїв: *З ним подорожі до інших світів стали б просто приємністю, а не **ризиком*** [6, с. 7]; *Оце так місце для **забавки!*** [6, с. 13]; *Моя поява викликає низку зникнень свійських тварин та великий **переполох** у їхніх господарів* [5, с. 5]; *ось і в Україну примандрувала, щоб чинити усіякі **капості*** [5, с. 5].

На позначення рис характеру персонажів твору також використовуються абстрактні іменники. Позитивними рисами наділяються герої, які слугують зразком для наслідування, наприклад: *І лише **кмітливість**, знання і **випримка** допомагали Оленці та Владу повертатися до свого рідного світу*... [6, с. 6]; *Але **пильність**, брате Даниле, накопи не завадить* [6, с. 13]; *Якби не ці пригоди зі слідами і пошуки чупакабри, якби не **кмітливість** та **допитливість** невгамовної четвірки*... [5, с. 172]; *І грошей обмаль, і не дався **хазяїновитістю** в свого тата, Павлусевого діда Тимофія* [8, с. 17] тощо. Негативні риси характеру, властиві "поганим" персонажам, засуджуються й також позначаються абстрактними іменниками, наприклад: *тепер Жук говорив по-дружньому, куди й поділися його **зверхність** і **грубість*** [4, с. 44]; *було видно, що вони втратили весь свій **гонор*** [4, с. 254].

Життєві обставини й стан людини називають такі абстракти з експресивною семантикою: *Навіщо їй ця **халепа**? Це ж **клопіт** несусвітній!* [5, с. 170]; *влаштувати справжню чупакабрівську **паніку**, щоб відлякати цікавих від Любавиноного лісу*... [5, с. 182]. Пор. також оказіональне: *відкривається перед нами усі **кривди-приниження** рідного слова* [8, с. 9]; *Шкода: безсилі янголи відвернути майбутні **нашесть-нещастя!*** [8, с. 18].

Назви узагальнених ознак представлені переважно відприкметниковими абстрактами: *Це був запах **вогкості** й болотних трав* [4, с. 40]; *Мігель пояснив, що в цьому разі **вимагається** абсолютна **точність***... [6, с. 8]; *То – настінний годинник, що, як і самовар, як і змінене прізвисьце, має вказувати на «**панськість**» Григорія Тичини* [8, с. 17]; *А поруч дяк Богорський – як зареве, як замакекече після вчорашнього, – так мов терлугом по душі*... Оразу вся **святочність** і розвіюється... [1, с. 56], де святочність "властивість зі значенням святочний – те саме, що святковий" [10, т. IX, с. 105] та ін.

Особливе значення у дитячих творах, на наш погляд, має абстрактна лексика морально-етичної тематики. Про неї можна віднести найменування почуттів: *З ним подорожі до інших світів стали б просто **приємністю**, а не **ризиком*** [6, с. 7]; *Оленка від **радості** почала підстрибувати на місці*... [6, с. 8]; *є в твоєї біографії ба-га-то пікантних пунктиків, у тому числі і твоя **пристрассть** до зміни образу*... [5, с. 174]; *хлопцеві аж дух перехопило від **захвату*** [1, с. 69]. Пор. також авторські

новотвори: *Павлусеві здається, що все – наче кризь нього самого проходить, перетинаючись у ньому тисячами вражень-променів...* [8, с. 10].

Письменники використовують у дитячій літературі, за нашими даними, значно меншу кількість абстрактів на позначення негативних відчуттів, наприклад: *Проте збентеження не зникає* [8, с. 17]; *І страждань закоханого Павлового серця не відвернуть* [8, с. 20]; *Обняла, зашепотіла гаряче, але з острахом...* [1, с. 19]; *був боярин Атанас, який утік від царського гніву кудись у Ригу* [1, с. 33]; *Тарас стояв поміж люду, ближче до лівого рогу півмісяця, і аж трусувся зо страху* [1, с. 57] та ін.

Часто простежується метафоричне вживання назв емоцій, почуттів: *Напруга розтала, мовби її не було* [1, с. 67]; *Замість цього мене охопила цікавість і бажання приєднатися до Зайця і Жука* [4, с. 18]. Для досягнення емоційно-експресивного впливу на читача автори дитячих творів вдаються до персоніфікації, наприклад: *Їй-Богу, такої ночі лихо не може ходити світом – лиш добрі янголи!* [8, с. 8]; *Ех, як добре, що, крім святого Павла, охороняє хлопчину й любов найрішнішій!* [8, с. 9]; *Тривога потроху відпустила хлоп'ячі серця* [8, с. 18].

Трапляється в обстежених джерелах і термінологія різних галузей науки (поширеними в цьому випадку виявилися запозичення з інших мов):

- літератури – *І ось одного дня після уроків усі друзі зібралися вдома у Юрка, аби обговорити жанр свого твору* [7, с. 6]; *Важливо так закрутити сюжет, щоб від читання ніхто відірватися не зміг!* [7, с. 7]; *вони наблизилися до розуміння справжнього механізму дії, який має рухати детектив начебто сам собою, невимушено, природно, але невідворотно й динамічно* [7, с. 10];

- лінгвістики – *Нарешті Оленка ... висловила ... «геніяльну згогадку» (таке словосполучення було в одній старій, з 1920-х років, книжці з домашньої бібліотеки)* [7, с. 9]; *Всі наперебій диктували ... ідеї, які поступово перетворювалися на більш-менш прийнятні фрази, речення, репліки героїв твору* [7, с. 11]; *чого дідусь засунув коліть за платву звичайнісінький (це так тоді здавалося!) український правопис Лозинського, виданий у 1942 році, літери якісь такі дивні в цьому правописі трапляються* [1, с. 5];

- техніки – *Мігель розповів... про зміни, внесені ним разом із професором Філом у конструкцію Крісла* [6, с. 7];

- медицини – *Навіть його вічний нежить вгамувався, і професор перестав чхати* [6, с. 8]; *Але епідемія чупакабризму вже охопила Любитівку...* [5, с. 183];

- історії – *Дорогою Петро розповів дітям, як важко було зводити це укріплення тут, на південні межі козацької держави...* [6, с. 13]; *Тому всі козаки ретельно готувалися до бою та можливої облоги* [6, с. 13]; *Не кажучи вже про страшні роки Руїни, коли колегія стояла пустою...* [1, с. 17];

- спорту – *Бабаба в нокаут відприв* [5, с. 187]; *в неї розряд із плавання й плечі ширші, ніж у директора школи* [2, с. 9];

- оскільки твори для дітей часто пов'язані зі шкільним життям, то відповідно маємо багато абстрактів цієї лексико-семантичної групи: *Буде ще як мінімум десятка за ту злощасну контрольну з лінійними рівняннями...*, *бо там навіть випадково помилитися не дуже виходить, цифри ж збігаються мусять, якщо розв'язок правильний* [2, с. 13]; *я стояв перед ними, мов на екзамені* [4, с. 19] тощо.

Уведення до художнього тексту термінів, на думку вчених, зумовлюється тематично-методичним аспектом, тобто з метою реалістичного зображення дійсності. З іншого боку, має місце й лінгвостилістичний аспект, що передбачає використання терміна як елемента художньої мовтоворчості, як засобу творення художнього образу [12, с. 278]. Експресивність терміна простежується, на наш погляд, в оказіональних утвореннях, наприклад: *Насправді я алгебру-геометрію не дуже люблю, мені більше мова-література подобається* [2, с. 8]; *Але епідемія чупакабризму вже охопила Любитівку...* [5, с. 183].

Отже, абстрактна лексика – це доволі великий клас слів, використовуваних у художній літературі, зокрема й у творах для дітей: назви дій, ознак і якостей, найменування рис характеру, особливостей поведінки, реалій навколишнього світу тощо. Вона представлена також численними словами моральної тематики, тому її наявність у дитячій прозі дозволяє не лише поповнити словниковий запас читача, але й формувати в нього позитивні моральні якості. Абстрактні

найменування є засобом інтелектуального наповнення текстів, сприяють відтворенню фрагментів дійсності. Хоча стилістично нейтральна лексика з абстрактним значенням становить основу літератури для дітей, проте часто абстракти набувають у художньому тексті експресивних відтінків, розширюють семантику, виконують стилістичні функції та стають образними засобами авторського мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусяк Іван про Дмитра Туптала (святого Димитрія Ростовського), Григорія Квітку-Оснів'яненка, Тараса Шевченка, Ніла Хасевича, Олексу Довбуша. – К. : Грані-Т, 2008. – 96 с. – (Серія «Життя видатних дітей»).
2. Андрусяк І. Вісім днів із життя Бурундука : повість / І. Андрусяк. – К. : Грані-Т, 2012. – 72 с. – (Серія «Книготерапія»).
3. Волох О. Т. та ін. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис / О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. – К. : Вища школа, 1989. – 334 с.
4. Воронина Л. Таємне Товариство Боягузів та Брехунів: повісті / Л. Воронина. – К. : Грані-Т, 2012. – 268 с.
5. Гуменюк Н. Чупакабра і чотири «мушкетери» : повість / Н. Гуменюк. – К. : Грані-Т, 2013. – 192 с. – (Серія «Сучасна дитяча проза»).
6. Ільченко О. Загадкові світи старої обсерваторії / О. Ільченко. – К. : Грані-Т, 2009. – 96 с. – (Серія «Сучасна дитяча проза»).
7. Ільченко О. Смертельний круїз / О. Ільченко. – К. : Грані-Т, 2008. – 128 с. – (Серія «Дивний детектив – 08»).
8. Марія Павленко про Павла Тичину, Надію Суровцеву, Василя Симоненка, Василя Стуса, Ірину Жиленку. – К. : Грані-Т, 2009. – 120 с. – (Серія «Життя видатних дітей»).
9. Полюга Л. М. Абстрактна лексика / Л. М. Полюга // Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 7–8.
10. Словник української мови : в 11 т. / [уклад. І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
11. Тома Н. М. До проблеми визначення абстрактної лексики / Н. М. Тома // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – Вип. 34. – К., 2011. – С. 288–292.
12. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови : монографія / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2012. – 351 с.

Тодер С. В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РИБАЛЬСЬКА ЛЕКСИКА В ГОВІРЦІ СЕЛА СІМЕР ПЕРЕЧІНСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Процес найменування в будь-якій мові передбачає вибір з безлічі ознак однієї, за якою можна пізнати об'єкт номінації і яка, на думку номінатора, найкраще відображає властиві йому особливості. Унікальність відображення світу в мові зумовлюється декількома факторами. По-перше, це особливості національного складу мислення. По-друге, на вербальну діяльність впливають відмінності природного середовища й матеріальної культури. У цьому аспекті рибальська лексика є вдалим матеріалом для дослідження [7, с. 209].

За свідченнями Ю. А. Марєги, «першу фіксацію іхтіонімів у лексикографічних джерелах знаходимо в «Лексиконі» П. Беринди (*пернь* – *окунь*), одиничні назви в словничку, доданому до статті «Заметках о русинской терминологии» М. Левченка, де до іншомовних слів подано народні назви (*форель* – *пестрюга*), «Материалах для словаря древнерусского языка» І. Срезневського